

Тематски зборник

„СТРАХ У НАУЧНОМ И УМЕТНИЧКОМ СТВАРАЛАШТВУ“

Тематски зборник
„СТРАХ У НАУЧНОМ И УМЕТНИЧКОМ СТВАРАЛАШТВУ“

Издавач

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

За издавача

Проф. др Драган Танчић, директор

Уредили и њирредили:

Проф. др Драган Танчић
Др Јасмина Ахметагић, научни саветник
Проф. др Далибор Елезовић

Лекџура

Проф. др Јелена Војиновић Костић
Муниба М. Дрековић

Припрема за шџамџу

Миодраг Панић

Шџамџа

ГИД „Pi-press“, Пирот

Тираж

150

ISBN 978-86-89025-80-4

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

Тематски зборник

**„СТРАХ У НАУЧНОМ И УМЕТНИЧКОМ
СТВАРАЛАШТВУ“**

Лепосавић, 2022.

Објављивање овог зборника суфинансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

САДРЖАЈ

КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

ПРЕДГОВОР	13
Јасмина М. Ахметагић	
Страх од женског „Аникина времена“	17
Ана М. Мумовић	
Исконски и ововремени страхови од будућности (прилог тумачењу прозе Страх од сутра Аца Ракочевића)	31
Ана Р. Стишовић Миловановић	
Страх од завршетка приче	45
Мирјана М. Бечејски	
„Кратка историја једног дугог и великог страха“: приповетка „Књига“ Иве Андрића	55
Јасмина П. Кнежевић	
Дервиш и страх (наратив страха у роману Дервиш и смрт Меше Селимовића)	69
Милена М. Видосављевић	
Појава страха код ученика при учењу и усвајању страних језика	81
Ивана М. Раловић	
Памћење страха: Други светски рат од књижевности до филма	93
Урош З. Бурковић	
Појам еколошке анксиозности и страх од нуклеарне катастрофе у српској књижевности: преглед проблема	115
Зорана З. Ђупић	
Страх у драмама Душана Ковачевића	127
Магда Г. Миликић	
Страх у роману „Дан шести“ Растка Петровића	143
Драгана Р. Рајовић	
Хришћанска деонтологија и страх у приповеци „Злате из Слатине“ Григорија Божовића	157

**ПОЛИТИКОЛОГИЈА, СОЦИОЛОГИЈА, ПРАВО,
ЕКОНОМИЈА, КОМУНИКОЛОГИЈА**

Андрей Владимирович Баранов	
Методи преодоленија страха в насильственном конфликте (на метериалах республик Донбасса)	167
Драган Љ. Танчић, Ванда Б. Божић	
Страх у политичким и кривичноправним наукама	175
Брацо Ковачевић	
Политика, интелектуалци и страх	187
Мирослав Д. Стевановић, Драган Ж. Ђурђевић	
Ширење страха као елемент међународноправног наступа запада против Републике Србије	193
Срђан Ж. Словић	
Страх као елемент односа између стратегије и политике у доба хладног рата	215
Радослав В. Балтезаревић	
Ново оружје политичког маркетинга: Системско одржавање осећаја страха еWOM комуникацијом	223
Маја С. Димић, Светислав С. Пауновић	
Програм економских мера за ублажавање негативних ефеката проузрокованих КОВИД-19 пандемијом у Републици Србији	239
Марјан Д. Марјановић, Милан Ж. Милошевић, Неџад С. Коралић	
Страх од демонополизације државе у војној безбједности	255
Невена Д. Красуља, Дејан Т. Илић, Гордана Ђуретић	
Појава страха услед економске кризе и немогућности планирања каријере	273
Перица Б. Милетић	
Страх запослених у организацији као механизам изградње свести о безбедности	291
Милан Д. Живојиновић, Сања З. Стошић	
Хибридни рат као генератор кризе и страха	305
Анђелка Р. Рачић	
Страх – кочница за пријаву насилника у породици	327
Винко Ј. Пандуревић	
Страх од рата и страхови у рату	343
Живана Р. Крејић, Јелена Д. Палић	
Сигурност туристиче дестинације као основа њеног развоја	389

Оља М. Арсенијевић, Јасмина М. Арсенијевић, Ненад Н. Перић Неуобичајене стратегије које стварају подршку промени	399
Марија С. Лугоњић, Драго Д. Орчић, Амела А. Хајдаревић Управљање променама у здравству у кризи изазваној пандемијом COVID-19 Котеровим осмофазним моделом	419
Боривоје В. Балтезаревић Анатомија страха – мултидисциплинарна интерпретација значења и вишеструке функције страха у друштву и култури	443
Бојан С. Драшковић Страх од смеха као основа тоталитарног поретка	451
Милица Р. Васиљевић Благојевић, Горан Р. Стојановић, Верица Г. Трбовић Перцепција страхова студената здравствених студија	473

ИСТОРИЈА, ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ, ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА

Далибор М. Елезовић Феномен страха у историографском делу Жана Делима (1923-2020)	487
Ратко Љ. Љубојевић, Јелена В. Радовић-Стојановић Терор османских власти над српским народом	495
Дејан Р. Дашић Страх од интервенције са истока и набавка наоружања за потребе ЈНА 1951–1958. године	511
Звездана М. Елезовић Тема страха у савременој ликовној уметности	535
Петар Р. Ристановић Улоге феномена страха у разбуктавању косовске кризе 1981-1989. – прилог истраживању	541
Ена С. Мирковић Страх од револуционарног терора у Србији после Другог светског рата	553
Невена С. Петковић Превазилажење колективне трауме: Антрополошка анализа усмених историја интерно расељених Срба са Косова и Метохије	575
Марија М. Савић, Небојша Д. Ђокић Утицај страха од спољног и унутрашњег непријатеља на дислокацију римских војних једница на тлу Дарданије	595

Верица Р. Михајловић

Страх од временских непрлика као повод и инспирација
српских народних обичаја и песама 625

Милена Б. Шљивић

Уметност као начин превазилажења страха избеглица
са Косова и Метохије 637

Милена М. ВИДОСАВЉЕВИЋ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

ПОЈАВА СТРАХА КОД УЧЕНИКА ПРИ УЧЕЊУ И УСВАЈАЊУ СТРАНИХ ЈЕЗИКА**

Апстракт: У процесу учења и усвајања страних језика, појава страха код ученика је честа и неизоставна. Имајући у виду да су приликом учења страних језика, ученици изнова изложени новом садржају из језика и културе, као и да се од њих очекује да активирају пасивна језичка знања, неретко се јављају многобројни страхови. Узроци страха произилазе из личног страха ученика, њихових уверења према учењу страних језика, недостатка самопоуздања, стидљивости, склоности ка перфекционизму, страха од грешака, очекивања од наставника, недовољне изложености страном језику и контексту, као скромне језичке способности на матерњем језику. Дакле, све поменуто утиче на појаву немира, бриге, анксиозности и панике код ученика приликом усвајања и учења језика, што се знатно повећава када ученици треба да комуницирају на страном језику, активирају знања и изложе се ризику. Међутим, упркос наведеним проблемима изазваним страхом, постоје стратегије које могу помоћи ученицима да контролишу сопствени страх од страног језика, ублаже његове симптоме, мотивишу себе да наставе са учењем и дођу до жељених резултата. Стога је циљ овог рада да се, најпре, укаже на врсте страхова са којим се ученици суочавају када уче и усвајају стране језике, да се укратко опише шта се подразумева под језичком анксиозношћу као и који су узроци и последице страха код ученика. На крају рада, пружи се увид у досадашња квантитативна и квалитативна истраживања која су се бавила поменутом темом, као и стратегије које би биле од помоћи за ослобађање страха од страних језика.

Кључне речи: страх, говор, језичка анксиозност, учење, настава, страни језици.

УВОД

Неретко се сваки појединац сусреће са различитим страховима током живота. Већина страхова често негативно утичу на понашање појединца и ограничавају га у нормалном и свакодневном функционисању. С тим у вези,

* Научни сарадник, mika_vido_88@yahoo.com

** Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеном са Министарством просвете, науке и технолошког развоја број: 451-03-68/2022-14 од 17. јануара 2022. године.

како Ђорић (2018: 57-67) истиче, страх, најпре, има биолошку вредност која је проистекла током еволуције као механизам реакције на претњу, опасност и неизвесност у важним животним ситуацијама. Наиме, физиолошка основа страха обухвата метаболичке и неуролошке промене. У том смислу, када се страх појави, сваки појединац има потребу да побегне или да се сакрије.

Дакле, урођени и стечени страхови су саставни делови човека и с тим у вези се често јављају и у настави. Наиме, многи ученици се, у већој или мањој мери, сусрећу са различитим страховима на часовима страних језика. Стога, лични страх ученика, негативна уверења према учењу страних језика, недостатак самопоуздања, висока очекивања од стране наставника, склоност ка перфекционизму, стидљивост, страх од грешака, страх од тестирања, недовољна изложеност страном језику и контексту, као и скромне језичке способности на матерњем језику само су неки од узрочника и окидача који утичу на појаву страха код ученика.

У прилог томе, циљ овог рада јесте да се укаже на врсте страха са којима се ученици суочавају у настави, затим да се дефинише и објасни језичка анксиозност или страх од (страних) језика као и узроци и последице појаве ове врсте страха код ученика. У наставку је дат осврт на досадашња квантитативна и квалитативна истраживања која су испитивала поменути феномен као и на добијене резултате. Напослетку, фокус је на стратегијама које могу послужити да се многобројни страхови код ученика приликом учења и усвајања страних језика умање и превазиђу што понајвише зависи од наставника и окружења у ком се настава одвија.

ВРСТЕ СТРАХА КОД УЧЕНИКА

У настави се ученици, генерално, суочавају са многобројним страховима и препрекама које им онемогућавају адекватно праћење часова и стицање бољих резултата. С тим у вези, код ученика се неретко јавља страх од неуспеха док компетативна околина која је присутна у школама може утицати на то да се осећају анксиозно. Осим тога, стидљивост и перфекционизам ученика као и одређени културолошки фактори могу и те како утицати на појаву страха код ученика приликом учења и усвајања наставног градива.

Наиме, Бледсоу и Баскин (2014: 33-34) наводе ауторе попут Бергера и Фреунда (2012), Дамера и Мелендреса (2011), Зимермана и Кицантаса (1997) који истичу да када ученици показују страх од неуспеха често се дешава да се не појављују на тестовима. Међутим, када на крају морају да заврше испитне обавезе, ученици су често забринути, напети, анксиозни. Поред тога, ученици који осећају ову врсту страха, одуговлаче са припремом задатака и пројеката, и дешава се да их уопште и не предају што негативно утиче на њихово учење као и способност да стекну потребне вештине. Такође, и перфекционизам код ученика може изазвати поменути врсту страха и немогућност да се одређени задаци одраде до краја. Наиме, у неким случајевима када су ученици склони

перфекционизму, они одлажу своје обавезе јер се суочавају са страхом од неуспеха што доводи до стреса или чак одустајања од одређених пројеката, задатака и слично.

Осим тога, Бледсоу и Баскин (2014: 33-34) наводе да већини ученика школа више представља компетитивно окружење за постизање високих оцена него за усавршавање вештина и стицање знања. У том погледу, употређивање са другима ученицима је неретко присутно код ученика што код њих изазива појаву брига и страха да се њихове способности неће поклапати са способностима осталих школских другара. Дакле, у овом случају, када се ученици нађу у ситуацији где се такмиче са својим вршњацима који могу бити далеко супериорнији, у већини случају одустају. С тим у вези, у оквиру ове врсте страха, ученици се не плаше само неуспеха већ и тога да ће их остали престиђи у резултатима.

Што се тиче стидљивости ученика, Самсон и остали (2011, цит. у: Бледсоу-Баскин 2014: 34) истичу да може бити још један од окидача за појаву страха. Најчешће, стидљивост ученика се примеђује кроз низ понашања налик томе да нису вољни да учествују у дискусији, резервисани су, тихи и неретко им је глава погнута. Осим тога, стидљиви ученици могу патити од гелотофобије, тј. страха да ће бити исмеђани. С тим у вези, ова врста страха код ученика доводи до екстрема, то јест, да чак и смех, који служи да се смањи напетост у учионици, доживљавају као велику претњу која им изазива стид и присиљава их да постану нервозни.

На крају, још један од фактора који може утицати на појаву страха код ученика јесу и културолошки фактори. Наиме, Бледсоу и Баскин (2014: 33-34) скређу пажњу на тврдње Стида (2011) и Суа и осталих (2010) који наводе да када се ученици нађу у другачијем академском окружењу у иностранству, у већини случаја се суочавају са разним страховима међу којима је и страх од странаца и страног контекста. Неретко, ученици имају страх од страног језика, као и интеракције са изворним говорницима што може бити последица предрасуда и неразвијене интеркултуралне свести. У том смислу, ова врста ученика у другачијем, страном окружењу је тиха, опрезна што се у неком даљем периоду адаптације на нови систем може променити на боље.

СТРАХ ОД (СТРАНИХ) ЈЕЗИКА И ЈЕЗИЧКА АНКСИОЗНОСТ

Као што се може видети у претходном поглављу, страх од страних језика је један од многобројних са којим се ученици суочавају, нарочито, када оду у иностранство како би наставили са образовањем и даљим усавршавањем. Међутим, појава страха у настави приликом учења и усвајања језика је, такође, скоро увек присутна код ученика.

Једну од многобројних дефиниција о језичкој анксиозности, пружају Мек Интајер и Гарднер (1994: 284). Они, језичку анксиозност, дефинишу као

осећај тензије и стрепње која је посебно повезана са контекстом у коме се учи и усваја страни језик, укључујући и слушање и комуникацију. С друге стране, Спаркс и Геншов (1991) описују језичку анксиозност као последицу потешкоћа у матерњем језику. Наиме, ученици који имају слабије развијене језичке вештине на матерњем језику, односно имају проблеме са фонолошким, правописним, синтаксичким и семантичким системом неретко се дешава да осећају већи страх када уче и усвајају друге стране језике.

Што се тиче теорија које су се давиле поменути феноменом, издвајају се Крашенова хипотеза афективног филтера (1982) и теорија аутора Хоровиц, Хоровиц и Коуп (1986) која се односи на анксиозност приликом учења страних језика.

Према теорији Крашена (1982), афективни филтери су заправо уско повезани са процесом учења језика. С тим у вези, поменути филтери представљају емоционалне варијабле које су део мотивације, самопоуздања и анксиозности. Наиме, наведени фактори могу негативно утицати на учење и спречити да језички подаци дођу до мозга чиме се онемогућава усвајање језика. Прецизније, поменута теорија пружа објашњење о томе каква је веза између успеха и неуспеха у учењу и усвајању страних језика и емоционалних варијабли.

Тако на пример, Крашен (1982) наводи да се услед повећања афективног филтера код ученика јављају напетост, недостатак самопоуздања и анксиозност које их спречавају да достигну успех. С друге стране, када су афективни филтери на ниском нивоу, ученици се не суочавају са анксиозношћу што им омогућава да лакше усвајају и уче стране језике. Значај Крашенове хипотезе, у педагошком смислу, огледа се у томе што су за афективне филтере важни и наставници страних језика. Дакле, како би усвајање и учење страних језика било могуће и успешно, наставници имају важну улогу да умање постојећу анксиозност код ученика и задрже афективне филтере ниским користећи стратегије налик на фокусирање на поруку, занемаривање форме и не инсистирање на прерану продукцију језика уколико ученици нису још увек спремни. Све ово на ученике позитивно утиче и умањује њихов страх од вежбања и активног учешћа на одређеном страном језику.

Наредна теорија јесте теорија Хоровица, Хоровица и Коупа (1986: 128) који анксиозност од страних језика објашњавају као сложену структуру осећања, веровања, перцепције и понашања ученика у вези са учењем страних језика која прозилази из јединствености процеса учења језика. Наиме, поменути аутори сматрају да језичка анксиозност није повезана са општом анксиозношћу ученика већ је специфични облик страха који је производ процеса јединствености учења страног језика. С тим у вези, приликом истраживања и посматрања понашања ученика, аутори су приметили да ученици који на другим часовима не осећају страх и имају добре резултате, на часовима страних језика се често суочавају са анксиозношћу што иде у прилог томе да је страх од страних језика заправо врло специфичан и јединствен.

За разлику од других предмета, ученици у настави страних језика имају другачији степен самоизражавања и самопоимања што утиче на то да ова врста страха буде другачија у односу на остале.

УЗРОЦИ И ПОСЛЕДИЦЕ ЈЕЗИЧКЕ АНКСИОЗНОСТИ КОД УЧЕНИКА

На основу научних радова у вези са анксиозношћу у процесу учења језика, Хесусита Јанг (1991: 427) је издвојила шест потенцијалних узрока који су повезани са наставником, учеником и наставном праксом. Наиме, како поменута ауторка наводи, језичка анксиозност, најпре, произилази из личне и интерперсоналне анксиозности која је повезана са ниским самопоштовањем и такмичењем ученика, затим од позитивних и негативних уверења ученика о учењу језика, као и уверења наставника о језику и њихов начин предавања. Осим наведеног, страх од страних језика код ученика може се јавити уколико је интеракција између ученика и наставника неадекватна, али и од наставничких процедура као и констатног тестирања страног језика.

С друге стране, Отеир и Ал-Отаиби (2019: 312) наводе аутора Ховица и остале (1986), који истичу да следећа три фактора изазивају језичку анксиозност и то: страх од негативне евалуације, то јест од оцена, затим општа стрепња у комуникацији, која се неретко одражава и на страном језику као и анксиозност од тестирања, односно страх од неуспеха.

Поред тога, још неки од фактора који могу бити узроци анксиозности у учењу и усвајању страних језика јесу низак ниво знања страног језика, страх од грешака и исправљања од стране наставника и вршњака. У прилог томе, Отеир и Ал-Отаиби (2019: 312) скрећу пажњу на то да атмосфера у учионици као и улога наставника могу бити пресудни окидачи за изазивање страха код ученика када уче стране језике. Наиме, улога наставника у процесу учења страних језика је од пресудне важности за ученике те у том смислу њихови одређени ставови, понашање као и начин исправљања грешака код ученика могу неретко изазвати страх, стрепњу и демотивацију код ученика.

Имајући у виду наведене узроке и изазиваче језичке анксиозности, последице ове врсте страха које се неретко манифестују код ученика при учењу страних језика су многобројне. У прилог томе, Ху и Ванг (2014: 123) наводе да се језичка анксиозност препознаје у општем избегавању налик показивању непажње, ниском нивоу вербалне продукције, недостатку активности на часу, наизглед неспособности да се одговори чак и на најједноставнија питања. Осим тога, да је језичка анксиозност присутна код ученика примећује се у виду муцања, мигољења, нервозног додиривања предмета, исказивања нервозног понашања, чак и неспособности да репродукује звукове интонације страног језика после поновљеног вежбања. Надаље се симптоми страха од језика увиђају и кроз жалбе ученика на главобољу, напетост и бол тела, док се други знаци страха могу препознати у виду самокритичности, перфекционизма, избегавања контаката, претеране компетитивности, прекомерног учења.

КВАНТИТАТИВНА И КВАЛИТАТИВНА ИСТРАЖИВАЊА

Тема страха у настави и учењу страних језика дуго времена је актуелна у научној литератури. Многобројни аутори истражују дату тему користећи засебно квантитативне и квалитативне, али и мешовите истраживачке методе. С тим у вези, како би испитали колики је страх од страног језика код монолингвалних и билингвалних ученика, Михаљевић Ђигуновић и Легац (2009: 327), урадили су истраживање у једној од основних школа у Хрватској. Истраживање је спроведено са 56 монолингвалних и 56 билингвалних ученика енглеског језика као страног језика. Статистички резултати су показали да је запажен већи ниво страха код монолингвалних него код билингвалних ученика. Ово проистиче из чињенице да су билингвални ученици чешће изложени страним језицима при чему су изградили неку врсту сигурности. Осим тога, вештина слушања на страном језику је много развијенија код билингвалних него код монолингвалних ученика. На крају, дошло се и до закључка да постоји негативна повезаност између страха од језика и успеха у учењу енглеског као страног језика код обе групе испитаника.

У вези с поменутом темом, Јалћин и Инђећај (2014: 2620, 2624) су користили мешовите, то јест, квантитативне и квалитативне методе како би истражили присутност анксиозности код студената прве године приликом причања на енглеском језику. Истраживање је спроведено на једном од факултета у Турској и учествовало је 12 испитаника. Подаци су прикупљени помоћу упитника, одговора студената на отворена питања из есеја као и помоћу интервјуа који су обављени са студентима. Упитници који су коришћени у истраживању засновани су на анкети Хорвица, Хоровица и Коупа (1986) под називом „Скала за мерење језичке анксиозности у учионици“ (енгл. *Foreign Language Classroom Anxiety Scale*) и Бургуновог (1976) „Скала за неспремност да се комуницира“ (енгл. *Unwillingness to communicate scale*). Резултати су показали да осећај успеха код ученика има велики утицај на анксиозност. Наиме, ученици су све опуштенији и не осећају анксиозност при причању на страном језику уколико успешно ураде више задатака и говорних вежби. Такође, резултати су указали на то да припрема ученика смањује њихову језичку анксиозност. Поред наведеног, према подацима из истраживања, студентима највише одговара групни рад и спонтане говорне активности у којима могу да помажу једни другима и у том смислу смање постојећу анксиозност при причању на страном језику. Закључак истраживања је да групни рад не изазива велики страх код студената, да се осећају безбедније у групи као и да игре у настави смањују поменуто врсту анксиозности.

Слично истраживање је спроведено и са ученицима млађих разреда у Србији, тачније у једној од основних школа у Новом Саду. Наиме, Сузић (2013: 126, 128, 130) је желела да испита проблем страха на часовима енглеског језика код 142 ученика шестог разреда основне школе. Као и у претходној студији, коришћене су мешовите методе, односно, триангулација. Дакле, подаци су прикупљени помоћу упитника, интервјуа и посматрања.

Према подацима из анкете, увиђа се да је ниво страха од причања на енглеском језику много виши и израженији код ученика који не похађају приватне часове језика, односно, уче енглески језик искључиво у школи. У интервјуима, испитаници су истакли да им је број часова изузетно мали како би стекли већу сигурност у причању на енглеском језику и ослободили се nelaгоде и страха. Такође, анализом одговора испитаника, закључују се да ученици осећају страх од изражавања на енглеском језику као и од негативне друштвене евалуације што потврђују и квантитативне методе. На послетку, анализом података који су добијени методом посматрања усмених излагања ученика на тему *Choose a city*, ауторка уочава да већина ученика осећа страх када треба да самостално, усмено излаже одређену тему на енглеском језику. Уједно, ученици који имају виши ниво језичке компетенције излагали су и одговарали спонтаније без обзира на грешке, док су ученици, који су слабији у комуникацији не енглеском језику, радије одговарали користећи напамет научене реченице из већ представљене презентације.

Како би утврдила који је ниво анксиозности у учењу енглеског језика, Линг Ли (2011: 169, 171-172) је на Тајвану спровела истраживање у коме је учествовало 254 студената прве године на једном од факултета. Циљ истраживања је био да се истражи однос између анксиозности у комуникацији, анксиозности при раду на тесту и страх од негативне евалуације. Коришћена је квантитативна метода, то јест, анкета и подаци су анализирани помоћу дескриптивне статистике, *ANOVA* и *Scheffe* пост-хок теста. Резултати су показали да постоје статистички значајне разлике на скали анксиозности учења енглеског језика у односу на поменуте три категорије. Наиме, од три категорије анксиозности у учењу енглеског језика, највиши средњи резултат у свим ставкама имала је анксиозност на тесту, затим анксиозност при комуникацији и на крају, анксиозност од негативне оцене.

Такође, Ал Шади, Хамдан, Мансур и Азгхаб (2014: 197) бавили су се поменутом темом. С тим у вези, спровели су истраживање са 488 студената универзитета у Јордану како би проучили анксиозност у учионици страних језика. За прикупљање података коришћен је упитник и урађена је статистичка анализа података уз помоћ корелације попречног пресека. За разлику од претходне студије, резултати су у овом истраживању показали да већина студената, најпре, осећа највећи ниво анксиозности у смислу страха од негативне евалуације, затим од тестирања, док стрепња при комуникацирању на страном језику има најнижи ниво страха.

С друге стране, Маркос Љинас и Хуан Гарау (2009: 94, 98) су такође истраживали језичку анксизност код 134 студената, који уче шпански језик као страни језик, на једном од америчких универзитета. Помоћу квантитативне методе, то јест, упитника прикупљени су подаци за анализу. Циљ ове студије је био да се истражи појава језичке анксиозности код студента шпанског језика који имају почетни, средњи и напредни ниво знања. Крајњи резултати статистичке анализе показали су да се језичка анксиозност заправо разликује у зависности од нивоа знања језика. Наиме, у овом истраживању, студенти

који имају напреднији ниво знања показали су виши ниво анксиозности него студенти са почетним и средњим нивоом знања шпанског језика. Осим тога, упркос томе што је примећена међусобна веза између језичке анксиозности и резултата студената, резултати су показали да студенти са високим нивоом анксиозности не морају нужно показивати ниже резултате у учењу и усвајању шпанског језика у поређењу са студентима са ниским нивоом језичке анксиозности.

Напоследку, као и у претходним студијама, Хамада Рафада и Ахмед Мадини (2017: 308) су дошли до сличних закључака, то јест, да анксиозност у настави страних језика постоји у великој мери и да негативно утиче на целокупан процес учења. Истраживање је спроведено на Институту за енглески језик на једном од универзитета у Саудиској Арабији. Коришћене су квалитативне методе, односно, полуструктурисани интервјуи. Учествовало је 10 испитаника узраста од 18 до 29 година. Добијени подаци путем интервјуа обрађени су помоћу *Nvivo 10* софтвера. Крајњи резултати су показали да су испитаници често узнемирени и забринути на часовима страних језика приликом комуницирања. С друге стране, резултати истраживања су указали на то да су испитаници спремни да унапреде знање на циљном језику и да умање анксиозност уз помоћ гледања филмова на енглеском језику, коришћења веб страница, презентација, читања књига, причајући са изворним говорницима, боравком у земљама енглеског говорног подручја.

Дакле, према горе поменутих резултатима закључује се да се језичка анксиозност код ученика понајвише јавља приликом комуницирања на страном језику, затим приликом тестирања знања као и негативног оцењивања. Такође, занимљиво је да ученици који имају напреднији ниво језичког знања показују виши ниво страха у односу на ученике који имају почетни и средњи ниво знања страног језика. Међутим, оно што помаже ученицима да превазиђу страх јесу групни рад, похађање приватних часова страних језика као и одређени наставни материјали попут нових технологија и спонтане активности у којима могу да активирају језичка знања. У прилог томе, неопходно је осврнути се и на остале стратегије које би биле од помоћи ученицима како би умањили страх и опустили се при учењу и усвајању страних језика.

СТРАТЕГИЈЕ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА СТРАХА ОД СТРАНИХ ЈЕЗИКА

У вези са стратегијама које служе да смање напетост и страх код ученика, Бледсоу и Баскин (2014: 35-39) осврћу се на обучавање наставника. Наиме, поменути аутори сматрају да наставници имају важну улогу у креирању атмосфере на часовима те у том смислу могу бити од пресудног значаја за смањивање страха код ученика од страних језика. Отуда је, најпре, неопходно да наставници уче о појму страха и на који начин утиче на њихове ученике и резултате, као и да с тим у вези избегавају било какву врсту вређања, исмејавања, сарказма који могу и те како негативно утицати на ученике.

Следеће на шта би наставници требало да обратe пажњу јесте да препознају да ли је страх код ученика повезан са неким спољашним факторима, изван учионице и да у том смислу разговарају са учеником. Наредна стратегија се односи на то да наставници подуче ученике о језичкој анксиозности као и да креирају водич који ће им послужити да умање и контролишу страхове. Поред тога, наставници би требало да креирају позитивну атмосферу на часовима где сваки ученик има могућност да се изрази без страха, да уведе индивидуалне и групне активности на страном језику које ће умањити стрес код ученика и на тај начин подстакну ученике да се језички развијају и достигну боље резултате.

Слично претходном, и Линг Ли (2011: 169, 171-172) сматра да наставници страних језика треба да размотре да ученицима пруже контекст учења са ниском анксиозношћу, као и да одржавају пријатељску атмосферу са циљем да се смањи анксиозност приликом учења и усвајања страног језика. Наиме, наставници би требало да од учионица страних језика креирају такозване „зоне без анксиозности“ тако што би уклонили факторе који изазивају страх код ученика различитих нивоа страног језика. У том смислу, било би пожељно да се ученици подучавају стратегијама које би им помогле да умање анксиозност од страног језика. С тим у вези, Линг Ли предлаже да се интегришу продуктивне вештине као што су говор и писање, поред писмених тестова, како би се ученици подстакли да више комуницирају помоћу корисних и конструктивних метода. Да би се поменуто постигло, наставници треба да креирају контексте где би ученици могли да размењују информације на страном језику. Прецизније, фокус наставника и ученика би требало бити на целокупан процес учења страног језика и како се он користи у реалном животу а не на учење о страном језику. У том погледу, избор додатних наставних материјала је од велике важности те би нове технологије, платформе, апликације, четови, имејл, друштвене мреже и слични извори помогли да се ученици више мотивишу и комуницирају на страном језику.

Такође, Циплакидес и Керамида (2009: 41-42) баве се темом стратегија које помажу да се превазиђе језичка анксиозност код ученика који уче енглески језик. Поменути аутори сматрају да кратки пројектни задаци могу бити од помоћи јер су сви ученици укључени, активни, додатно мотивисани, лакше се фокусирају на комуникацију и много су мање забринуте због језичких грешака. Осим тога, за смањење страха од страних језика пожељно је да наставници креирају окружење које је подстицајно за ученике и њихову мотивацију где могу да сарађују без напетости. У прилог томе, односи између наставника и ученика би требало бити коректни и са узајамним поштовањем. Наиме, од понашања наставника и те како зависи како ће се ученици осећати. У том смислу, наставници би требало да поштују ученике, да их не исмејавају када погреше јер на тај начин у великој мери нарушавају самопоуздање ученика. Такође, употреба хумора, позитивни гестови, контакт очима, вербална и невербална похвала наставника могу бити од великог значаја за креирање опуштеније атмосфере у којој ученици могу умањити страх од језика.

На исти начин, Салех Алнузаили и Удин (2020: 271-272), објашњавају да окружење у учионици треба бити опуштајуће, угодно као и да су за то одговорни наставници. Њихова улога је да буду емпатични према ученицима али и да бирају презентације, квизове и групне активности које ученицима могу помоћи да се опусте приликом учења и усвајања страних језика. Имајући у виду страх од тестова код ученика, аутори предлажу да наставници, такође, ублаже важност тестова и представе их ученицима само као средство за проверу степена постизања циљева предмета. Такође, постоји могућност да се ученици тестирају путем квизова или других алтернативних начина што би додатно умањило бригу и напетост код ученика. На крају, наставници би, свакако, требало да воде рачуна о пружању повратних информација за које се препоручује да буде охрабрујуће и позитивне, као и о начину исправљања грешака без понижавања и исмејавања.

ЗАКЉУЧАК

Ученици се свакодневно суочавају са многим изазовима налик страху од неуспеха, сопствене стидљивости која их често ограничава, као и компетитивног окружења где се непрестано такмиче и упоређују са својим вршњацима што их у некој мери чини бојажљивим и несигурним. Један од многобројних страхова јесте и страх од језика или језичка анксиозност. Неретко се ова врста страха јавља при учењу и усвајању страних језика. С тим у вези, једна група аутора објашњава да је језичка анксиозност везана за контекст у коме се учи и усваја страни језик, док други аутори виде проблем у недостатку знања из матерњег језика.

Који год да је аспект у питању, неминовно је да ова врста страха произилази из личне и интерперсоналне анксиозности ученика, ниског самопоштовања, негативних уверења ученика о учењу језика али и лоше интеракције између ученика и наставника, као и неадекватне наставничке праксе и педагошких процедура. У прилог томе, резултати истраживања која су се бавила поменим феноменом управо указују на то да језичка анксиозност код ученика присутна приликом комуницирања на страном језику, тестирања знања као и негативног оцењивања.

С друге стране, стратегије које помажу ученицима да превазиђу страх од учења и усвајања страних језика јесу групни рад, пројектни задаци, игре, употреба нових технологија, друштвених мрежа, квизова. Оно на шта посебно треба обратити пажњу јесте обучавање наставника страних језика у овом домену. Наиме, имајући у виду да је њихова улога врло важна, наставници би требало да препознају страх код ученика и помогну им да га умање креирајући безбедну зону у којој су ученици поштовани и подржани.

На крају, Линг Ли (2011: 169, 171-172) и резултати њеног истраживања управо показују да већини ученика недостаје самопоуздање при говору на страном језику као и да су нервозни када њихово знање треба да се провери и оцени. Отуда, Линг Ли препоручује да се даље студије могу бавити испитивањем фактора који доводе до потешкоћа у говору и анксиозности код ученика

при тестирању. С тим у вези, резултати будућих истраживања би помогли наставницима да боље разумеју своје ученике, док је задатак образовних институција да преиспитају своју образовну политику и образовни систем земље и улажу напоре у унапређење образовног система где би се ученици осећали опуштеније и сигурније.

ЛИТЕРАТУРА

- Ал Шаби-Хамдан-Мансур-Азгхаб 2014: Jihad Al-Shuaibi-Ayman M. Hamdan-Mansour-Saleh N Azzeghaiby. "Foreign Language Anxiety among Students Studying Foreign Languages". *Life Science Journal*, 11(8), 197-203.
- Бледсоу-Баскин 2014: T. Scott Bledsoe-Janice J. Baskin. "Recognizing Student Fear: The Elephant in the Classroom". *College Teaching*, 62: 32-41.
- Бургун 1976: Judee K. Burgoon. "The unwillingness to communicate scale: Development and validation". *Communication monographs*, 43, 60-69.
- Јалћин-Инђећај 2014: Özlem Yalçın-Volkan İnceçay. "Foreign Language Speaking Anxiety: The case of Spontaneous Speaking Activities". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, vol. 116, 2620-2624.
- Крашен 1982: Stephen Krashen. *Principles and practice in second language acquisition*. Oxford: Pergamon Press.
- Линг Ли 2011: Mei-Ling Lee. "Differences in the Learning Anxieties Affecting College Freshman Students of EFL". In Jaidev, R., Sadorra, M.L.C., Onn, W.J., Cherk, L.M., Lorente, B.P. (Eds.), *Global perspectives, local initiatives* (pp. 169-182). 1st edition. National University of Singapore, Centre for English Language Communication.
- Маркос Љинас-Хуан Гарау 2009: Mónica Marcos-Llinás-Maria Juan Garau. "Effects of Language Anxiety on Three Proficiency-Level Courses of Spanish as a Foreign Language". *Foreign Language Annals*, vol. 42, 1, 94-111.
- МекИнтајер-Гарднер 1994: Peter D. MacIntyre-Robert C. Gardner. „The subtle effects of language anxiety on cognitive processing in the second language". *Language Learning*, 44, 283-305.
- Михаљевић Ђигуновић-Легац 2009: Jelena Mihaljević Đigunović-Vladimir Legac. "Foreign Language Anxiety and Listening Comprehension of Monolingual and Bilingual EFL Learners". *Studia Romanica et Anglicae Zagrabienis*, 53, 327-347.
- Отеир-Ал-Отаиби 2019: Ibrahim Naser Oteir-Abdullah Nijr Al-Otaibi. "Foreign Language Anxiety: A Systematic Review". *Arab World English Journal*, 10 (3) 309-317.
- Салех Алнузаили-Удин 2020: Ehab Saleh Alnuzailli-Nasir Uddin. "Dealing with Anxiety in Foreign Language Learning Classroom". *Journal of Language Teaching and Research*, vol. 11, 2, 269-273.
- Спарк-Геншов 1991: Richard L. Sparks-Leonore Ganschow. "Foreign language learning differences: Affective or native language aptitude differences?" *Modern Language Journal*, 75, 3-16.
- Сузић 2013: Радмила Сузић. „Употреба мешовитих метода у истраживању проблема језичке анксиозности“. *Методички видици*, 4, 121-133.
- Ђорић 2018: Бранко Ђорић, *Страх и савремена психологија*. Београд: FASPER.
- Хамад Рафада-Ахмед Мадини 2017: Suzan Hammad Rafada-Abeer Ahmed Madini. "Effective Solutions for Reducing Saudi Learners' Speaking Anxiety in EFL classrooms". *Arab World English Journal*, 8 (2), 308-322.

- Хесусита Јанг 1991: Dolly Jesusita Young. "Creating a Low-Anxiety Classroom Environment: What Does Language Anxiety Research Suggest?". *The Modern Language Journal*, vol. 75, 4, 426-439.
- Хоровиц-Хоровиц-Коуп 1986: Elaine K Horwitz-Michael B. Horwitz-Joann S. Cope. "Foreign language classroom anxiety". *The Modern language journal*, 70(2), 125-132.
- Ху-Ванг 2014: Ling Hu-Na Wang. "Anxiety in Foreign Language Learning". *International Conference on Global Economy, Commerce and Service Science*, 122-124.
- Циплакидес-Керамида 2009: Iakovos Tsiplakides-Areti Keramida. "Helping students overcome foreign language speaking anxiety in the english classroom: theoretical issues and practical recommendations". *International Education Studies*, vol. 2, 4, 39-44.

Milena M. VIDOSAVLJEVIĆ

THE APPEARANCE OF STUDENTS' FEAR IN LEARNING AND ACQUIRING FOREIGN LANGUAGES

Summary

In the process of learning and acquiring foreign languages, the occurrence of students' fear is frequent and unavoidable. Bearing in mind that while learning foreign languages, students are exposed to new content of language and culture, as well as that they are expected to activate passive language skills, many fears often arise. Causes of fear arise from students' personal fear, their beliefs in foreign language learning, lack of self-confidence, shyness, propensity for perfectionism, fear of mistakes, expectations of teachers, insufficient exposure to foreign language and context, as modest language skills in the mother tongue. Thus, all of the above affects the occurrence of restlessness, worry, anxiety and panic in students during language acquisition and learning, which increases significantly when students need to communicate in a foreign language, activate knowledge and take risks. However, despite the mentioned problems caused by fear, there are strategies that can help students control their own fear of a foreign language, alleviate its symptoms, motivate themselves to continue learning and achieve the desired results. Therefore, the aim of this paper is to first point out the types of fears that students face when they are learning and adopting foreign languages, to briefly describe what is meant by language anxiety and what are the causes and consequences of students' fear. At the end of the paper, an insight is given into the previous quantitative and qualitative research that has dealt with the mentioned topic, as well as strategies that would be helpful in relieving the fear of foreign languages.

Key words: fear, speech, language anxiety, learning, teaching, foreign languages.